

ОЦІНКА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ЧАСТИН ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті подано оцінку засобів масової інформації як одну з частин структури політичної системи. Показано можливі способи маніпуляції за допомогою медіа. У роботі висвітлено роль телебачення як засіб маніпулювання політичною свідомістю. Досліджено вплив ЗМІ на громадську думку і становлення свідомості суспільства у формуванні політичних поглядів.

Ключові слова: засоби масової інформації, політична система, маніпуляція, медіа, телебачення, політична свідомість, громадська думка, свідомість суспільства.

Abstract

The article presents the assessment of mass media as one of the parts of the structure of the political system. Possible ways of manipulation with the help of media are shown. The paper highlights the role of television as a means of manipulating political consciousness. The influence of the media on public opinion and the formation of public consciousness in the formation of political views has been studied.

Keywords: mass media, political system, manipulation, media, television, political consciousness, public opinion, public consciousness.

Вступ

Однією з складових громадянського суспільства є засоби масової інформації, які називають “четвертою владою”. В Україні вони ще тільки набувають владної значущості, саме тому варто перейняти досвід тих країн, в яких ЗМІ є невід’ємним компонентом.

Як свідчить досвід розвинених демократій, розвиток недержавних ЗМІ відбувається у двох напрямках – підтримки і обмежень діяльності органів масової інформації як економічних інституцій та їхньої підтримки і обмежень як засобів забезпечення свободи слова.

Щодо засобів масової інформації, то цікавість до них як до носія можливості впливу на думки та почуття людей, їх спонукання та вчинки виник в останні десятиліття ХХ століття та була пов’язана з глобальним розповсюдженням преси, радіо, телебачення та Інтернету у Всесвіті. При цьому, чим більше зростала цікавість, тим частіше звучала думка про те, що ЗМІ за своєю сутністю являє собою не що інше, як інструмент маніпулювання людьми з метою упровадження вигідних владі (політичним та економічним правлячим колам) ідей та спрямувань, що формують думки та потреби людини.

Засоби масової інформації

У сучасному суспільстві засоби масової інформації перетворилися на могутній політичний інститут, без якого не можливо уявити функціонування публічної влади. Особливе значення мають електронні засоби масової інформації, насамперед – телебачення. Завдяки йому публічна політика дістала надзвичайно ефективний інструмент впливу на суспільство, що відкриває небачені раніше можливості формування політичних орієнтацій, а також маніпулювання громадською думкою. Тому значно зростає відповідальність засобів масової інформації перед суспільством [1].

Науковці не припиняють суперечок щодо позитивних і негативних впливів на громадянське суспільство

такої частини ЗМК, як “всесвітня павутина” (Інтернет). З одного боку, Інтернет майже невідконтрольний державним органам, що дає змогу поширювати будь-яку критичну інформацію щодо діяльності різноманітних державних інституцій та надавати громадянам об'єктивні відомості. З іншого боку, у “всесвітній павутині” дається багато неправдивої, низькопробної інформації. Критики Інтернету розглядають агресивне поширення цієї мережі як “культурний імперіалізм”. Це пов'язано з тим, що Інтернет як зазвичай сприяє популяризації наднаціональних, надгромадянських, глобальних пріоритетів і цінностей, що може негативно впливати на становлення громадянського суспільства [1].

Щодня ми читаємо газети і журнали, дивимось телебачення та користуємося інтернетом. Засоби масової інформації виступають “четвертою владою” у суспільстві (наряду з законодавчою, виконавчою та судовою). Залежно від почутої та прочитаної інформації формується наша громадська позиція, наше сприйняття щоденних подій, наш рівень освіченості та поінформованості громадян [2].

Основне політичне призначення ЗМІ полягає у виконанні ролі певного буфера, між політикою та громадянами [3]. Саме засоби масової інформації надають суспільству можливість знайомитися з позиціями політичних та громадських діячів, оцінювати та аналізувати їх, а політикам – висловлювати своє ставлення до суспільних проблем і брати участь у політичних дискусіях [4]. Саме в межах такої взаємодії виникає глибокий взаємний вплив між засобами масової інформації та політикою.

Метою статті є аналіз впливу ЗМІ на політичну свідомість громадян в сучасних умовах, висвітлення основних механізмів цього впливу, характеристика їх наслідків.

Вивченням питання впливу ЗМІ на політичну орієнтацію громадян займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, проблеми взаємодії влади і засобів масової інформації присвячені праці В. Бебика, А. Москаленка, І. Панаріна, Г. Почепцова, Т. Приступенко, В. Шкляра, П. Бурдье, Л. Гроссмана, Р. Даля, Н. Негропonte, Х. Рейнгольда, М. Херманна. Однак, незважаючи на наявність досить великої кількості наукових досліджень, серед невирішених частин проблеми залишається дослідження механізмів впливу ЗМІ на формування політичної свідомості, що й обумовлює зацікавленість зазначеною проблематикою.

Соціологічні дослідження показують, що абсолютна більшість населення України пріоритетними джерелами політичної інформації називають телебачення і пресу. Інформація, яку безперервно транслюють ЗМІ, впливає не тільки на інтереси та потреби особистості, але й формує мотивацію до конкретної політичної поведінки, яка сприймається громадянами як власна.

На ЗМІ покладається велика відповідальність щодо їх впливу на зміни ціннісних орієнтацій, зразків поведінки, соціокультурних ідентичностей, політичної свідомості, яка виступає важливим чинником формування демократичної держави, адже політична свідомість є важливою складовою процесу функціонування соціально-політичної системи та виступає активним фактором політики, передусім через те, що вона здатна випереджувати практику та прогнозувати політичні процеси.

Слід відзначити, що засоби масової інформації здійснюють як позитивний, так і негативний вплив на політичну свідомість громадян. Позитивний вплив відображається у вихованні патріотизму суспільства, підтриманні культурних цінностей, донесенні правдивої та значимої інформації, формуванні політичної орієнтації тощо [5].

Важливо, що адресатом діяльності ЗМІ може бути як суспільство в цілому, так і окремі його частини, тобто реалізується один з найефективніших різновидів комунікацій – віч-на-віч із споживачем політичної інформації. Це дає змогу спрямовано формувати суспільну думку, вести діалог, здійснювати безпосередній політичний контакт, зумовлюючи його «наповнення» та «акцентуацію». З цього виникає думка про те, що «четверта влада» за певних обставин має перевагу над іншими і є більш впливовою за них [6]. ЗМІ – це частина політичної системи, без якої не можливо уявити сучасного суспільства. Їх сутність, характер та функції у значній мірі дефінують соціально-політичний устрій держави. Тому, для кращого розуміння та оцінки механізму їх діяльності у межах певної держави ми маємо розглянути основні засади функціонування національних систем ЗМІ [7].

Висновки

Отже, підсумовуючі вищевикладене необхідно зазначити, що роль та функції ЗМІ в сучасному інформаційному суспільстві мають велике значення в формуванні свідомості населення. Уповноважені

такими владними характеристиками, ЗМІ мають владу над свідомістю людей, аналогічно, як інші гілки публічної влади.

Засоби масової інформації є частиною політичної системи, без якої не можливо уявити сучасного суспільства. Їх сутність, характер та функції у значній мірі означають соціально-політичний устрій держави. Тому, для кращого розуміння та оцінки механізму їх діяльності у межах певної держави ми маємо розглянути основні засади функціонування національних систем ЗМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Чувардинський О. «Четверта влада в структурі громадянського суспільства». Випуск 32. 467 с.
2. Костенко Н. Флуктуації довіри до українських медіа / Н. Костенко // Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – 391 с.
3. Кремень В. Г. Політологія: підручник / В. Г. Кремень, М. І. Горлача.– Х.: Друкарський центр «Єдіногор», 2001. – 640 с
4. Ткачук В. Інформаційний вплив на політичну свідомість в умовах глобалізації / В. Ткачук // Socialscience: Український науковий журнал: Університет «Україна», Всеукраїнська асоціація політичних наук (ВАПН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www. social-science.com.ua/jornal_content/411/political_psychology](http://www.social-science.com.ua/jornal_content/411/political_psychology)
5. Актуальні проблеми суспільно-політичних наук: збірник матеріалів наукової конференції / Упор. Яременко О.І., Лапшин С.А. Вінниця, 2018. 377 с.
6. Хоменко О. С. Засоби масової інформації як «четверта влада» [Електронний ресурс] / О. С. Хоменко, А. В. Слободянюк // Матеріали міжнародної науково-технічної конференції «Наукові проблеми державотворення України», Вінниця, 7-8 листопада 2017 р. : електронне мережне наукове видання. – Електрон. текст. дані. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – С. 111-114..
7. Берестенко М. О. Засоби масової інформації як «четверта влада» [Електронний ресурс] / М. О. Берестенко, А. В. Слободянюк // Матеріали L науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 10-12 березня 2021 р. - Електрон. текст. дані. - 2021. - Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2021/paper/view/12604>
8. Слободянюк А. В. Громадська думка як соціальний інструмент політичного режиму [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, Ю. В. Сіденко // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. - Електрон. текст. дані. - 2017. - Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2334>.

Мазуров Микола Миколайович – студент групи 2АКІТ-18б, Факультет комп'ютерних систем і автоматизації, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: mazurov.nikolay000@gmail.com

Слободянюк Анатолій Володимирович - доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, директор Центру соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Mazurov Mykola M. - student of group 2AKIT-18b, Faculty of Computer Systems and Automation, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: mazurov.nikolay000@gmail.com

Slobodyanyuk Anatoliy V. - Associate Professor, Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Political Sciences, Director of the Center for Sociological Research of Vinnytsia National Technical University.